

Kertomus Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilanderin 1.7.-15.8.1991 suorittamasta kevyen liikenteen väylän rakentamisen valvonnasta E u r a n kunnassa Kauttuan vanhan kansakoulun ja Luistarin alikulkukäytävän välisellä alueella (peruskartta 1134 07, x 6778 34 - 6779 29, y 561 78 - 562 04, z 36-39 m). Kertomukseen liittyy kartta. Ks. myös kaivauskertomukset Eura-Kaunismäki 1991 ja Eura-Luistari 1991 esih. toimiston top. arkistossa.

Keväällä 1991 sain Museovirastolta tehtäväkseni valvoa Euran Luistarissa suoritettavien muiden tutkimusten ohessa tielaitoksen rakennustyötä kevyen liikenteen väylällä, joka kulkee Luistarin muinaisjäännösalueen vierestä. Väylän johdosta oli jo vuonna 1987 suoritettu tutkimuksia sekä Luistarissa (Tiina Kujanen 1987) että siitä n. 500 m pohjoiseen olevan Kauttuan vanhan kansakoulun kohdalla (Anne Vikkula 1987), mutta koska rakennustyöt tulisivat välittömästi sivuamaan tutkimattomia ja rauhoitettuja alueita, pidettiin välttämättömänä töiden seuraamista varsinkin Luistarin ja koulun kohdalla. Tielaitoksen edustajat suostuivat myös siihen, että väylän tutkimattomilla osilla, jotka sijaitisivat peltomaalla toisaalta vanhan kansakoulun ja Luistarin välillä, toisaalta Luistarin muinaisjäännösalueen eteläpuolella, suoritettaisiin peltomaan kuorinta ennen varsinaisia rakennustöitä. Näin kevyen liikenteen väylän alue tuli tarkastettua koko leveydeltään ja yli kilometrin pituiselta matkalta.

Työt alkoivat alueen eteläisimmästä päästä, Luistarin alikulkukäytävän kohdalta, missä kaivettiin syvät leikkaukset toisaalta käytävää, toisaalta vedenpoistoputkea varten. Paikalla oli vaihtelevan paksuinen täytemaakerros ja siinä nokea ja hiiltä, mutta mitään esihistoriallisiin muinaisjäännöksiin viittaavia löytöjä en tavannut. Myöskään Luistarin muinaisjäännösalueen eteläpuolella olevalla pellolla tielinjalta ei tavattu muinaisjäännöksiä, vaikka siitä kohdasta lähtien, missä väylä kääntyy tien vierestä pellolle, maapohja on hiesua, jossa pelto-ojat ja muut ojamaiset kaivannot erottuivat selvästi. Yksi ainoa likamaaläikkä tällä alueella tarkastettiin huolellisemmin. Se oli mahdollisesti syntynyt siten, että aura oli nostanut maapohjasta suurehkon kiven ja raahannut sitä 3-4 m mukanaan.

Luistarin kalmiston ja asuinpaikan kohdalla kevyen liikenteen väylä rakennettiin välittömästi maantien viereen. Työ tapahtui siten, että kaivurilla ensin kuorittiin alkuperäinen ojanluis-ka ja tienvieruspenkere tietä alempaan tasoon. Samalla ojan pohja syvennettiin ja siihen sijoitettiin salaojaputket, jotka peitettiin soralla. Myös väylän alueelle ajettiin sorakerros ja se erotettiin ajoväylästä reunuksella. Tarkoituksena oli rakentaa kevyen liikenteen väylä siten, että mikään osa siitä ei tulisi jäljellä olevan kalmistoalueen päälle ja että mitään vielä tutkimatonta osaa muinaisjäännösalueesta ei vahingoitettaisi.

Koska työt väylällä eivät alkaneet vielä kesäkuun aikana, ehdittiin Luistarin kalmiston pohjoispäässä oleva tutkimaton alue, joka ulottui aivan tienojaan saakka, kaivaa, mutta kalmiston eteläpäähän aluetta, jossa koekaivauksissa 1987 oli todettu ruumishautojen kuvia, ei ehditty tutkia, ja siten tarkoin valvonta suoritettiin juuri tällä alueella.

Työn edistyessä kävi ilmi, että hautoja oli jäänyt tien rakennusvaiheessa tienpenkan ja ilmeisesti myös tien alle. Kaivinkoneen kuoriessa tienreunan pintakerrosta havaittiin hauta, joka sai n:on 936. Toinen läikkä oli aivan ojan pohjalla edellisestä n. 6 m pohjoiseen. Ilmeisesti siinä oli säilynyt vain haudan äärimmäisin koillispuolella. Haudat olivat esineettömiä ja ne kaivettiin pois ennen töiden jatkamista. Koska paalutusta Luistarin kalmistoalueella oli jäljellä, ne saatiin helposti kytkettyä Luistarin kartoitukseen (ks. Luistarin kaivauskertomus kesältä 1991).

Tielaitoksen edustajien kanssa käytyjen neuvottelujen tuloksena multakerros Kauttuan vanhan kansakoulun ja Luistarin välille linjatulta alueelta päätettiin kuoria ennen väylän rakentamista. Tämä tapahtui siten, että kone eteni takaperin kauhoen multakerroksen kummallekin puolen tietä. Pellolla vanhan kansakoulun kalmistosta etelään oli alkupää tutkittu jo 1987, jolloin maaperän oli havaittu muuttuvan saveksi, eikä pellosto ollut löydetty kuin yksi hajalöydöksi tulkittu helmi (24007:25). Nyt suoritettussa kuorinnassa voitiin todeta savialueen jatkuvan lähes Kauttuantien risteykseen asti; vain Javénin tontin eteläpuolella ulottui hiesumaa väylän alueelle. Siinä ei kuitenkaan havaittu mitään epäilyttävää.

Tästä risteyksestä Luistarin muinaismuistoalueelle asti kevyen liikenteen väylä on suunniteltu kulkeväksi täysin Luistarintien suuntaisena n. 6 m sen koillispuolella. Risteyksen kohdalla siitä erkanee Kauttuantien suuntainen haara, joka johtaa Harjavallan - Uudenkaupungin maantien varressa olevalle linja-autopysäkille.

Aluksi näytti siltä, että myös näiden väylien alueella maapohja olisi savea ja siten paikalla ei todennäköisimmin olisi muinaisjäännöksiä, mutta n. 10 m Kirkkovainiontien risteyksestä lounaaseen maa muuttui kevyemmäksi ja siinä näkyi kirjavia läikkä. Lapiolla suoritettussa jatkokuorinnassa kävi ilmi, että väylän alueella oli n. 70 m:n matkalla ehkä kymmenkunta sellaista läikkää, jotka vaikuttivat ruumishautojen kuvilta. Selvimät niistä olivat pari metriä pitkiä ja kaikki olivat yhtä poikkeusta lukuunottamatta suunnassa lounas-koillinen, poikkeava suunnassa luode-kaakko. Ainakin yksi läikistä jatkui väylän alueelta länteen Luistarintien puolelle nostetun maakan alle. Näytti siis siltä, että kysymyksessä saattaisi olla Luistarintien alitse Kirkkovainion omakotialueelle jatkuvan kalmiston itäisin reuna. Reuna-alueeseen viittaa mielestäni hautojen hajallisuus. Lähimmät Luistarin alueelta tavatut haudat ovat n. 100 m:n päästä, mutta niiden ja Luistarin kalmiston keskeisen alueen välillä on ainakin nykyisten tutkimusten perusteella n. 40 m:n levyinen tyhjä alue.

Anne Vikkulan kaivauksissa v. 1987 Kauttuan vanhan kansakoulun alueella oli löydetty ⁵24 ruumishautaa, ja jo aikaisempien tutkimusten (Schauman-Lönnqvist 1968) perusteella paikalla olisi jälkiä asuinpaikastakin. Alueen pohjoispäässä oli kellari, jonka aivan välittömään

läheisyyteen kaivauksia ei ollut ulotettu; Anne Vikkulan koekuoppa kellarin luoteispuolella alkoi n. 3 m:n päässä kellarista, kuoppa kellarin kaakkoispuolella oli 4 m:n päässä. Kumbasakaan näistä ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa, ja Anne Vikkula totesi tutkimusraporttinsa yhteenvedossa, että se osa kalmistoa, joka tulee jäämään suunnitellun kevyen liikenteen väylän alle, oli saatu tutkittua.

Koska kuitenkin välittömästi kaivausalueesta luoteeseen oleva alue oli edelleen rauhoitettua ja kellarin lähin ympäristö oli tutkimatta, piti kesällä 1991 vielä varmistaa, että väylän raivauksen yhteydessä ei vahingoitettaisi muinaisjäännöksiä. Tarkoitus oli, että pinta kuorittaisiin valvonnan alaisena, niin että mahdollisen vaaratilanteen syntyessä työt voitaisiin keskeyttää. Kuorinta ei kuitenkaan tapahtunut parhaalla mahdollisella tavalla, sillä koska maa piti viedä välittömästi pois, sekä kaivinkone että autot liikkuvat kuoritulla alueella ja sotkivat maan, niin että havaintoja oli mahdollista tehdä vain juuri kauhaisuvaiheen aikana.

Kaivaminen aloitettiin kellarin luoteispuolelta, missä oli aluksi erittäin suuria kiviä, osa näistä varmaankin muualta siirrettyjä. Aluksi näytti siltä, että maa pintakerroksen alla olisi aivan raakaa, mutta n. 5 m kellarin seinästä luoteeseen, vain 20-30 cm Anne Vikkulan koekuopan koillispuolella ja siten hänen ruutujärjestelmässään ruudun 124/14 kohdalla, oli n. 50 cm:n laajuisella alueella kiviä, nokea ja palanutta maata n. puolen metrin syvyydellä maanpinnasta. Mitään löydöksiä läikässä sen paremmin kuin sen ympäristössäkään ei ollut. Myöhemmissä tasaustöissä löytyi vielä toinen noki- ja kiviläikkä kellarin läheisyydestä (ks. Tuula Heikkurinen-Montellin tarkastuskertomusta jäljempänä).

Kuorinnan jatkuessa Kaunismäen korkeimmalle kohdalle ilmeni, että uusi keväällä 1991 tehty paalutus ei noudattanut samaa linjaa, joka oli ollut käytössä v. 1987 kaivauksia tehtäessä. Mittausten perusteella ero oli suurimmillaan Vikkulan kaivausalueen kaakkoispäässä, missä se läheni puoltatoista metriä, ja pienin (50-70 cm) korkeimmasta kohdasta kaakkoon ruutujen 76-90 kohdalla. Kuitenkin juuri täällä se oli kohtalokas. Keskeytin kaivurin työskentelyn heti havaittuani sen kauhovan maata, jota ei ollut aikaisemmin tutkittu, ja toin lapiomiehiä paikalle varmistamaan tilanteen. Tällöin kävi ilmi, että välittömästi kaivetusta alueesta lounaaseen ruuduissa 81-84/8 ja 90/8 oli rumishautoja, joista kahden itäpää tuli jopa kaivetuksi sanotulle alueelle. Vikkulan numerointia täydentäen nämä haudat saivat n:ot 27-30 (ks. kaivauskertomus 1991).

Haudan 30 pohjoispuolella oli vielä hyvin vaalea läikkä, mahdollisesti suuren koivun alle kaivamattomalle alueelle jatkuvan haudan pää. Koska viimeiseen asti oli epäselvää, kaadetaan koivu ja missä määrin koivun juuria hävitettäisiin, läikkä, joka meni suoraan koivun juuriston alle, jätettiin kaivamatta ja tien reunapaaluja siirrettiin lähemmäksi sitä linjaa, jota vuoden 1987 tutkimuksissa oli noudatettu. Samoin tehtiin ruudun 60/8 kohdalla, missä reunassa havaittiin todennäköinen haudan pää. Itse asiassa tämä uusi linjaus meni paremmin yhteen etelänpuoleisen pellon alueella olevan linjan kanssa kuin aikaisemmin vedetty.

Vikkulan pääkaivausalueen ja mainitun pellon välillä on sähkötolppa, minkä johdosta n. 4 m:n pituinen alue oli jätetty kaivauksissa tutkimatta. Kaivinkonekaan ei kokonaan kuorinut aluetta, mutta tarkastimme koulun puoleisen profiilin lapiolla pellon rajaan saakka ja havaitsimme, että vaikka pellossa on savipohja, hiesu- ja hiekka-alue jatkui profiilissa aivan sen rajalle.

Kun aivan viimeisen tarkastuksen yhteydessä tielaitoksen edustaja mainitsi, että suunnitelmissa on siirtää sähkötolppa pellolle kevyen liikenteen väylän länsipuolelle, totesin, että se ei ilman tutkimuksia ole mahdollista. Koska kilometrin päässä, Luistarista etelään olevalla pellolla, oli vielä kaivuri työssä, pyysin sen paikalle kuorimaan kokeeksi n. 2x2 m laajan alueen n. 4 m:n päähän kevyen liikenteen väylästä. Heti mullan alta tuli esiin suuren puurenaisen haudan kuva ja kaivuri nosti pintaan keihäänkärjen, joka ilmeisesti oli ollut pystyssä putki ylöspäin. Sen vieressä oli myös luuta (ks. tarkemmin kaivauskertomus Kaunismaien kaivauksista 1991). Kärki otettiin talteen ja haudan reunat kartoitettiin, minkä jälkeen alue suojattiin muovilla ja peitettiin mullalla.

Ilmoitin tielaitoksen edustajalle, että sähköpylvästä ei voi siirtää kevyen liikenteen väylän länsipuolelle ilman edeltäviä tutkimuksia. Ilmeisesti pylvään siirtäminen väylän itäpuolelle, sen ja Harjavalta - Uusikaupunki maantien välille, tulee nyt harkittavaksi.

Kevyenliikenteen väylän rakennustyön valvonnan ja tarkistuskaivausten jälkeen tilanne on seuraava:

- 1) Luistarin muinaisjäännösalueen ja sen eteläpuolisen pellon kohdalla kevyen liikenteen väylä on mahdollista rakentaa valmiiksi.
- 2) Kaunismaien alueella varsinaisen kevyenliikenteen väylän alue, mikäli maastoon merkittävä rajaa noudatetaan, on rakennettavissa sen jälkeen, kun sähköpylväälle on löydetty hyväksyttävä sijoituspaikka.
- 3) Alueella Luistarintiestä koilliseen, Kirkkovainiontien ja Aronkujan risteysten välisellä jaksolla, on suoritettava tarkempia tutkimuksia ennen kevyen liikenteen väylän rakentamista.

Helsingissä 9. syyskuuta 1991


Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander

FT, arkeologian dosentti

EURA

Kaunismäki-Luistari

Kevyenliikenteen väylä

Tarkistus:

P-L. Lehtosalo-Hilander 1991

100 m



Kännön koulu

haudankuvia

Luistarin kalmisto

Kauttuan paperitehtaalle

EURA KAUTTUA NS. VANHAN KANSAKOULUN MUINAISJÄÄNNÖSALUE

-liesikiveyksen tutkiminen kevyen liikenteen väylällä
20.9.1991

Työmaapäällikkö Thure Malmberg Turun tiepiiristä ilmoitti 4.9.1991, että Eura -Laitila maantien varteen rakennettavalta kevyen liikenteen väylältä oli ns. Vanhan kansakoulun muinaisjäännösalueen kohdalta, museoviraston aiemmin kesällä tutkiman alueen läheisyydestä paljastunut mahdollinen liesikiveys. Tielaitos lupasi merkitä paikan lippusiimalla maastoon ja säästää tutkimuksia varten.

(Merkitty karttaan sivu).

Kohde tarkastettiin maastossa 20.9.1991 ja tutkittiin. Liesi oli noin 70 cm halkaisijaltaan . Pinnassa oli näkyvissä tummaa noen sekaista maata ja joitakin kiviä. Ensimmäisen kivikerroksen alta paljastui toinen tiivis kiveys, joukossa joitakin isompiakin kiviä (halkaisija noin 20 cm:ä). Maa kivien välissä oli mustaa nokimaata, joukossa hiilenkappaleita. Osa kivistä oli voimakkaasti palaneita. Kolmas kivikerros oli harvahko, pienistä kivistä ladottu, joukossa jokunen laakamainen kivi. Yksi laakakivi oli lappeellaan pohjimmaisena. Lieden tutkiminen suoritettiin profiilikaivauksena. Se kapeni loivasti pohjaa kohden, muistuttaen kuoppaliettä. Sen syvyys oli noin 35 cm. Liedestä ei saatu talteen löydöksiä. Ympäröivä maa oli puhdasta hiesua ja soraa.

Helsingissä 24.9.1991


Tuula Heikkurinen-Montell